#### Mizel Théret: "Hiru zitroin lur hotzean"

20 septembre 2013 Par dansercanalhistorique

Une femme pose trois citrons sur le sol. Deux hommes arpentent un espace-temps audelà des montagnes imaginaires. Et en posant les citrons, les deux hommes et deux femmes posent aussi une question : une contemporaine danse basque existe-t-elle ?

Sur fond de chants d'amour basques, *Hiru zitroin lur hotzean* (*Trois citrons sur le sol froid*) explore les liens humains à travers leurs grandes émotions et la volonté d'affronter la souffrance autant que le bonheur. Les pieds fermement enracinés, comme dans le sol de la montagne, le geste lent, grave et pourtant plein de vitalité, deux couples décortiquent et dépouillent un vocabulaire traditionnel pour le traduire en lignes droites, en courbes régulières ou en angles parfaites. Tout est fluide, comme animé par un souffle régulier qui se joue des aléas de l'instant. Théret chorégraphie le climat, pas la météo. Par son travail précédent, « Je me souviens », une pièce pour et avec les trois doyens de la chorégraphie basque âgés de soixante-quinze à quatrevingt-dix ans, le chorégraphe né en Pays Basque a profondément modifié son rapport au temps. Son approche de la mémoire collective a gagné la puissance et l'élégance des sculptures de Jorge Orteiza dont l'une, particulièrement massive, domine la place Bellevue de Biarritz. Et il n'est pas anodin d'en noter le titre : « La ferme basque ». Cet assemblage de barres carrées est fait en acier corten lequel, avec sa rouille, protège l'acier de l'oxydation.

La danse de Théret relève du même paradoxe. Par le lien avec le terroir et la tradition, immédiatement palpable, elle redonne vie, authenticité et véracité à un vocabulaire de danse contemporaine qui, chez d'autres, frôle souvent l'académisme. C'est donc la tradition qui réanime le contemporain. Aussi, Théret, ici également sur le plateau en tant qu'interprète, se forge une place particulière dans le paysage, à un endroit qui correspond parfaitement à sa position actuelle par rapport à son histoire personnelle et collective, au moment où il est lui-même en train de basculer vers la génération de référence qui incarne la tradition, aux yeux des jeunes. Cette relation organique est le secret d'une danse profondément émouvante dans sa lenteur, sa simplicité et sa profondeur, une danse qui respire l'humilité d'un rythme de vie hors du temps et donc une dimension universelle, avec des touches japonaises, voire africaines, renvoyant aux peuples liés à la terre. Pour ensuite exploser dans une joie de vivre qui n'oublie jamais tout ça.

Thomas Hahn

14 septembre 2013 – Festival Le temps d'aimer, Biarritz, Théâtre des découvertes

Distribution

Direction artistique : Mizel Théret

Montage sonore: Raul Garcia Etxebarria

Lumières: Frédéric Bears

Danseurs : Eneka Bordato Riaño, Gaël Domenger, Johanna Etcheverry & Mizel Théret Musiques : Beñat Achiary (Chants), Sofia Gubaidulina, Pascal Gaigne, Evan Parker & Pello

Ramirez

CRITICA DANZA IRATXE DE ARANTZIBIA

#### SUTIL BODEGÓN

#### HIRU ZITROIN LUR HORTZEAN

Coreografia y dirección: Mizel Théret. Intérpretes: Eneka Bordato Riaño, Gaël Domenger, Johanna Etcheverry y Mizel Théret. Música: Beñat Achiary, Sofia, — — Gubaidulina, Pascal Gaigne, Evan Parker y Pello Ramírez. Lugar: Sala Club del Victoria Eugenia. Fecha: 10-III-2014. Aforo: 40 personas.

a jornada del lunes de dFeria se cerró con el espectáculo Hiru zitroin lur hotzean' en una Sála Club del Victoria Eugenia a un tercio de su aforo. Mizel Théret presentó una propuesta de corte intimista inspirada en las canciones de amor del cantautor Beñat Achiary. Construida como una sucesión de escenas de cadencia sosegada, la obra se mueve en el punto medio entre el lirismo y la falta de sentimiento, una sensación compleja de describir que el propio Théret denomina abstracción lírica.

Parafraseando el título de la pieza, tres impertérritos limones presiden la escena, creando la sensación de un bodegón pictórico en plena transmutación. Des-

co en biena transmuración: Desde esa imagen inicial, un cuarteto de intérpretes, la mayoría en edad madura, ofrece un recital de danza contemporánea limpia, depurada, sin artificios vanos. La característica más sobresaliente de la propuesta de Théret es la autenticidad de aquello que se muestra en escena. Tanto los solos como los dúos en los que se articula la pieza sirven para subrayar la calidad de movimiento de cada uno de los bailarines. En este espectáculo tan personal, Gaël Domenger (exmiembro del Ballet de Biarritz) o Eneka Bordato (exbailarina del Ballet de la Opera de Lyon) suman su experimentada trayectoria a Johanna Etcheverry, habitual colaboradora del coreógrafo labortano.

'Hiru zitroin lur hortzean' está plagado de sutilezas como la deconstrucción de una jota o los guiños a la danza tradicional vasca, desde la perspectiva contemporánea. La pieza es una verdadera delicatessen apta para sibaritas paladares. Lastima que el horario intempestivo jugó en su contra. Tampoco favoreció la preferencia de los programadores en la distribución de las entradas, ya que muchos de éstos encontraron otros menesteres más interesantes que realizar a esas horas, quedando sus localidades vacias.

#### Iratxe de Arantzibia / « Diario vasco » le 10.03.2014

#### « Subtile nature morte »

Dans le cadre du festival dFeria (San Sebastian) la journée de lundi s'est clôturée par le spectacle « Hiru zitroin lur hotzean » (Trois citrons sur le sol froid) dans une « Sala Club » du Théâtre Victoria Eugenia remplie au tiers.

Mizel Théret a présenté une pièce intimiste, inspirée de chants d'amour, sur des enregistrements du chanteur Beñat Achiary. Construite comme une succession de séquences au rythme lent, la pièce s'articule autour d'un point médian, se situant entre lyrisme et abstraction, un point d'équilibre difficile à décrire et que le propre Théret dénomme « abstraction lyrique ».

En écho au titre de la pièce, trois citrons impassibles sont posés au sol, créant l'impression d'une nature morte en pleine transmutation. A partir de cette image initiale, un quatuor d'interprètes, la majorité d'âge mûr, offre un récital de danse contemporaine limpide, épuré, sans artifices vains. Ce qui précisément caractérise la proposition scénique de Théret, c'est bien son authenticité. Les solos ainsi que les duos –autour desquels s'articule la pièceservent à souligner la qualité de mouvement de chacun des danseurs.

Dans ce spectacle si personnel, Gaël Domenger (ex-danseur du Malandain Ballet Biarritz), tout comme Eneka Bordato (ex-danseuse au Ballet de l'Opéra de Lyon) se joignent à Johanna Etcheverry habituelle collaboratrice du chorégraphe labourdin, pour y apporter toute leur expérience.

« Hiru zitroin lur hotzean » est une pièce chargée de subtilités, comme par exemple la déconstruction d'une jota ou les clins d'œil à la danse traditionnelle basque, depuis une perspective toute contemporaine. La pièce est un vrai « delicatessen » pour de sybarites palais.

Dommage que l'horaire intempestif de programmation n'ait pas joué en sa faveur. L'attitude des diffuseurs n'a pas non plus favorisé l'accueil de ce spectacle, sachant que beaucoup d'entre eux ont préféré vaquer à d'autres occupations certainement plus intéressantes, laissant ainsi leurs sièges vides.

## Critique dans le journal **BERRIA** / **mardi 17 septembre 2013**- [ en basque + traduction en français à la suite ] -

#### Araztasuna nagusi

Kritika. Dantza / 2013-09-17

'Hiru zitroin lur hotzean' / Konpainia: Mizel Theret / Lekua: Miarritzeko "Les

Decouvertes" aretoa / Eguna: 2013-ko Irailak 14.

Miarritzeko Maitaldiaren azken larunbatean ikusi genuen jaialdi osoko lan berezienetariko bi, eta, beste ezeren gainetik, dantzaren araztasuna nagusitu da bietan (Mizel Théret, eta Ariadone konpainia).

Hiru zitroin lur hotzean herri kanta batetik harturiko hitzak dira, eta Mizel Theret koreografoak zitroinek adierazten duten garbitasuna irudikatu du izen bereko piezan, Eneka Bordatxo, Gael Domenger eta Johanna Etxeberrirekin batera. Lur gainean hiru zitroin zeuden, eta lau dantzariak oinutsik agertu dira, edertasun naturala sinpleki nabarmentzen zuten praka eta elastikoekin, eta begirunezko isiltasunean bilduta.

Hasieratik bertatik nabarmendu dira haien jarrera lasaia eta presentzia trinkoa, eta lauren keinu kalitatea harrigarria egin zaigu, pausatua izateaz gain, garbia, ia metafisikoa, iruditu zaigulako, Beñat Axiariren ahots esanguratsuak lirismo handiko kantak abesten zituela, Sofia Gubaidulina, Pascal Gaigne, Evan Parker eta Pello Ramirezen doinu eta instrumentazioek lagunduta. Abestietariko batzuk herri kantak izan dira —*Goizean goizik, Argizagi ederra, Maitia nun zira...*— eta besteetan Joxean Artze, Auxtin Zamora eta Jon Miranderen olerkiak musikatu dira, besteak beste, eta azken atalean San Joan Gurutzekoa espainiar mistiko errenazentistaren poema bat ere abestu du Axiarik.

Melodia guztietako hitzetan naturako elementuen soiltasun erabatekoa eta berebiziko indarra nabarmentzen zen —herioa, maitasuna, denboraren iragatea, uraren zurrumurrua, ilargia, ekiaren hiltzea eta berriro sortzea...—, eta dantzariak horren araberako barne ariketa bati ekinez ibili dira, garbikuntza erritual batean egongo balira bezala, abestien muturreko lirismoan murgilduta eta trantze gisako batean sartuta, orain zutik orain lurrean, ametsetan bezala, gehienetan bakarrik eta batzuetan bikoteka, baina ia inoiz elkar ukitu gabe, noizbehinkako besarkada kolektiboetan salbu. Lauren magnetismo indartsuak eta proposamenaren sakoneko zintzotasunak ikusleak harrapatu ditu eta, amaitutakoan, agerikoa zen gu guztiongan izandako eragina.

#### **Gontzal Agote**

#### Traduction en français:

#### L'épure en exergue

"Hiru zitroin lur hotzean" (Trois citrons sur le sol froid)
Lieu: Théâtre "Les Decouvertes" à Biarritz / Date: 14 septembre 2013

Au festival « Le Temps d'aimer » de Biarritz, nous avons assisté ce dernier samedi à deux spectacles parmi les plus singuliers, et dans les deux l'épure de la danse a prédominé par-dessus tout (Mizel Théret, et Cie Ariadone).

« Trois citrons sur le sol froid », c'est le titre de la pièce issu d'un des chants, pièce dans laquelle Mizel Théret le chorégraphe, accompagné d'Eneka Bordato, Gaël Domenger et Johanna Etcheverry ont présenté une danse épurée, symbolisée par la présence des citrons.

Sur le sol donc, trois citrons, et quatre danseurs entrés sur scène pieds nus, vêtus d'un pantalon et d'un tee-shirt révélant avec simplicité une beauté naturelle, tous réunis dans le silence. Dès le début nous sommes frappés par leur attitude sereine et leur présence dense, par la qualité de la gestuelle des quatre danseurs, car en plus d'être posée, elle nous a semblé limpide, presque métaphysique, aidé en cela par la voix expressive de Beñat Axiary interprétant des chants d'un grand lyrisme, aidé aussi par les musiques de Sofia Gubaidulina, Pascal Gaigne, Evan Parker et Pello Ramirez. Certains de ces chants font partie du répertoire traditionnel – « Goizian goizik », « Argizagi ederra », « Maitia nun zira »...-, alors que d'autres sont des poèmes de Joxean Artze, Auxtin Zamora, Jon Mirande, mis en musique ; et dans la dernière séquence on entend un poème de St Jean de la Croix, poète mystique espagnol de l'époque de la Renaissance, chanté par Axiary.

Parmi les thématiques abordées par tous ces chants, il y avait celle de la nature, apparaissant dans sa simplicité absolue et sa force extraordinaire, - la mort, l'amour, le temps qui passe, le murmure de l'eau, la lune, la disparition puis la réapparition du soleil... - et les danseurs ont au gré de ces chants évolué dans une danse intérieure, comme s'ils participaient à un rituel de purification, immergé dans le lyrisme extrême des chants, entraîné dans une sorte de transe ; ils étaient debout, ou bien allongés comme s'il s'agissait d'un rêve, le plus souvent seuls et quelquefois en duo, mais sans presque jamais se toucher, excepté pour de rares embrassades collectives.

Le magnétisme puissant des quatre danseurs et la sincérité profonde du propos ont captivé les spectateurs, et à la fin l'effet produit sur tout le public était manifeste.

## Plaza) Kultura

Iñigo Astiz Bilbo

Hiru limoi baino ez eszenario huts osoa gobernatzen. Kito. Minimora eraman du eszenografia Mizel Theret dantzari eta koreografoak (Hazparne, Lapurdi, 1959). Gaur eta bihar eskainiko du Hiru zitroin lur hotzean emanaldia, Bilboko La Fundicion aretoan. Begirada Gurutzatuak programari esker sortu du pieza, eta nahikoa zaizkio hiru fruta horiek. Ezabatu egin nahi ditu soberakinak, eta soil nahi du dantza. «Hezurrera jo nahi dut», dio. Pausatua da haren dantzakera, eta leun mintzo da entsegua amaitu berritan. Beñat Axiari abeslariak kantatutako maitasun kantak hartu ditu sorkuntzarako abiapuntu oraingoan, eta dantza jarri die. Hamar abesti dira, guztira. Urteak zeramatzan abesti horiekin lan egin nahian, baina orain arte ez omen da gai izan. Ez omen zegoen prest. Orain bai. Isiltasuna ikasi du.

#### Badu momentu alai bat piezak, baina nagusiki intimista da lana.

Arrunt malenkoniatsua da. Malenkonia gustatzen zait. Erran nezake su bat dela enetzat dantzak sortzeko. Pieza guztia intimista da oso, eta xehetasunek dute garrantzia. Bi esku juntatzen dira, gero bereizten dira... Horrelako gauzei garrantzia ematen diet. Mugimendu txikiak. Mantsoak. Geldiak. Bereziki malenkoniatsuak dira kantak. Zuberoan badugu gure bluesa. Malenkoniatsua, baina tristezian erori gabe.

## Oso propioa duzu minimalismorako joera hori. Zergatik?

Duela bi urte egin nuen pieza bat hiru dantzari zaharrekin [Philippe Oihanburu, Jean Nesprias eta Koldo Zabalarekin]. Oroitzen naiz deitu zen lan hura, eta niretako abentura handi bat izan da. Ohartu naiz ez dela birtuositatean sartu behar, gauza sinpleekin sor ditzakezula emozioak. Haiekin errezzen. Bazuten presentzia bat. Deus egin gabe bazuten zerbait. Emozioa sorrarazten zuten. Baina gorputz gazteagoekin, entrenatuekin gauza diferentea da. Halere, saiatzen naiz ildo horretan jarraitzea, ahal bezainbat.

## Geldotasuna ikasi duzu, beraz?

Bai. Isiltasuna ere bai. Egoten ziren eserita, geldi, eta haien presentziarekin bakarrik, deus gehitu beharrik gabe, izugarria zen. Esperientzia horrekin hazi egin naiz, eta orain saiatu naiz horrekin ikasitakoa berriz erabiltzen.

#### Tradizioa eta gaurkotasuna lotzen dituzu maiz zure lanetan. Dikotomia hori oso propio duzu, baina ez dakit dikotomia iruditzen zaizun ere?

Enetako ez da batere. Ene materiala da ene kultura. Ez naiz saiatzen ene kulturaren gaurkotzen. Baina Iruten ari nuzu-ren moduko kantu batek zer erran nahi du gaurko egunean? Gaurkotasun bat baduen ala ez duen, hori da



LUIS JAUREGIALTZO / ARGAZKI PRESS

## Mizel Theret • Dantzaria eta koreografoa

Hezurrera jo nahi duela dio Mizel Theretek, eta horregatik saiatzen da soil dantzatzen. Sustraiak ditu lanerako materiala, dioenez, eta tradizioko maitasun kantekin osatutako Hiru zitroin lur hotzean' lana da horren froga. Gaur estreinatuko du.

# «Isiltasuna ikasi dut»

ene kezka eta galdera. Nik maiteago dut gorputzen poetika hitza, baina dantza garaikidea da egiten dudana. Mugan gara. Batere ez tradizioan, baina hortik dena abiatzen da. Horra joaten naiz sakon-sakon, eta hartzen dut gustatzen zaidana, eta horrekin saiatzen naiz ene saltsa egitea. Ene sustraietan da ene materiala.

## Etazerikusten duzu sakonean?

Mugimenduarekin saiatzen naiz hezurreraino heltzea. Behar dituzu kendu trapu guztiak mugimendu arrunt biluziak egiteko. Anekdotak ez zaizkit gustatzen, eta saiatzen naiz kultura horren esentzia, mamia ateratzea.

## Kasu honetan maitasun kantekin.

Beharbada maitasuna aitzakia bat da. Kantu horietan malenkonia da bilatzen dudana, eta, oroz gainetik, Beñaten [Axiariren] ahotsa. Bazen aspaldi zerbait egin nahi nuela kantu horien gainean, baina ez nintzen batere prest horretan sartzeko. Onartu behar duzu batzuetan deus ez egitea ere. Batzuetan hain da potentea eta polita kantua, hobe da ezer ez egitea. Bakarrik entzutea. Edo

zerbait egitea, baina ez musikaren gainean, baizik eta pixka bat ondoan. Hori da ene lana.

## Eta denbora behar izan duzu.

Lehen ez nintzen prest. Ez da kalakaria izan behar, ez hitzekin, ezta mugimenduekin ere. Kalakaria baldin bazara, ez zara sartzen mami horretan. Nik xerkatzen dut hezurrera heltzea. Eta sartzen bazara kanta horietara

«Malenkonia sentimendua da su bat enetzat dantzak sortzerakoan»

## «Ez da birtuosismoan sartu behar; gauza txikiekin ere sor daitezke emozioak»

ideia aunitzekin, ez dituzu entzuten. Hastapenean mugimendu aunitz genituen pieza honetarako, eta kentzen eta kentzen joan gara gero. Eta, oraino ere, badira batzuk soberakinak direnak beharbada.

## Eta noiz erabakitzen duzu noiz den nahikoa, noiz dagoen aski biluzik?

Aste honetan erabaki dugu. Nahiz eta dena ez den ene gustukoa, erabaki dugu hau dela emanaldia. Dantzariek badute garrantzi handia horretan. Esperimentatuak izan behar dira. Gehiegizko ego batekin ez zara sartzen hezurrera jotzeko lan horretan. Gehienek nahi dute erakutsi zer dakiten. Emanaldi honetako dantzariek ere badakite, baina nik galdegin diet ahazteko hori, eta beren baitan xerkatzeko. Nola landu duzu hitzen eta mugimenduen arteko harremana?

Goizean goizik, Iruten ari nuzu eta beste kanta batzuetako hitzak orain nehork ez ditu horrela idazten, eta distantzia bat hartu behar nuen, baina urrundu gabe. Atzeman behar zen erdi tonu bat. Ez literalegia, eta ez urrunegia. Bien arteko oreka bat atzematea zaila izan da. Maitia nun zira abestiarekin, adibidez. Maitaleen arteko urruntasunaz ari da kantua, eta hori antzerki bihurtzea izan da ene kezka. Bi dantzari jarri ditut horregatik elkarrengandik urrun baina elkarri begira. Begiratzeekin bakarrik elkarre-

#### Urteak eman zenituen dantza bazter xamarrean utzita.

Zaila da dantza mundua. Profesionalki aritu nintzen hamar edo hamabi urtez, urtero sorkuntza bat egiten eta bost emanaldi eskaintzen. Eta berriz ere diru laguntzak eskatzen, dantza sorkuntza prestatzen... Ez nuen zentzurik harrapatzen horretan. Behartua izan naiz haustura bat egitera. Baina dantza pasioa da, eta ez duzu horrela uzten ahal betiko. Mixel Etxekoparrek egun batez galdegin zidan parte hartzea jai batean. Erran nion dantza utzia nuela aspaldi, baina hark erantzun zidan gauza txiki bat izango zela eta ez kezkatzeko. Eta azkenean ikusgarri osoa dantzari bakarrak egin behar izan zuen, eta dantzari hori ni izan nintzen! Biziki gustatu zitzaidan berriz ere dantzan aritzea. Eta erabaki nuen berriz horretan sartzea.

## Eta hor zaude orain, beraz?

Ene lana ez da batere zabaldua. Segitu nahi dut nire lana, baina ez dut fama xerkatzen. Konturatzen naiz lagundua naizela, dantzari onak biltzen ditudala, eta horrela dena da errazago enetzat.

## Besterik esateko?

Bai. Koreografo bat ez da deus dantzari gabe. Haiek ere badira sorkuntzaren parte. Negoziazio bat dago. Mugimendu gutxi erakutsi dizkiet. Partekatu dut ene mundua, eta haiek sartu egin dira. Beti agertzen da Mizel Theret izena, baina ez Mizel Theret ez deus! Theret dantzariekin. Eneko Bordato, Gael Domenger eta Johanna Etxeberri eta azkenik Theret. Koreografoa ez da jainkoa.